

57 BİN ÇOCUK HAFTADA 40 SAATTEN UZUN ÇALIŞIYOR

Gökçe Uysal^{*}, Melike Kökkızıl^{**}

Yönetici Özeti

2012 Çocuk İşgücü Anketi verileri Türkiye'de 292 bin çocuğun hala ekonomik faaliyetlerde çalıştığını göstermektedir. Bir taraftan çalışan çocukların dört üçü ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla çalışma saatleri nispeten kısadır, yarısı günde ortalama bir saat çalışmaktadır. Diğer taraftan 47 bin çocuk ekonomik faaliyetlerde hem haftada 40 saatten uzun çalışmakta hem de karşılığında çok düşük ücretler almaktadır. Çocuk işçiliğinin önlenmesinde daha çok yol kat edilmesi gerektiği aşikardır. Ekonomik faaliyetlerde çalışmayan çocukların büyük kısmı ise ev işlerinde ailelerine yardımcı olmaktadır. Bu grupta toplumsal cinsiyet rollerinin çocukların evde yaptıkları işleri şekillendirdikleri dikkat çekmektedir. Ev işlerinde çalışan yaklaşık 10 bin çocuk haftada 40 saatten fazla iş yaptığını söylemektedir. Bu çocukların aileye yardım etmekten çok daha fazla çalıştıkları, hatta hane içi üretimin büyük kısmını yükledikleri düşünülebilir. Böylelikle 47 bini ev dışı işlerde, 10 bini ev işlerinde olmak üzere toplam 57 bin çocuk haftada 40 saatten fazla çalıştığını söylemektedir. Uzun süreli çalışma temposu içerisinde olan bu çocukların okula devam etseler dahi eğitim kalitelerindeki düşük olma tehlikesinin, çocuk işçiliğini yoksulluk tuzağına dönüştürebileceği politika yapıcılar ve araştırmacılar tarafından önem verilmesi gereken bir konu olarak görülmektedir.

Çalışan çocuk oranında 2006'dan bu yana düşüş yok

Türkiye'de çocuk işgücü dönem dönem tartışılan ama çoğu zaman unutilan bir işgücü piyasası gerçeğidir. En basitinden TÜİK tarafından toplanan ve aylık olarak açıklanan işgücü piyasası verilerine çocuk işgücü verileri dahil değildir. Halbuki Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labor Organization, ILO) ile imzalanan anlaşmalar çerçevesinde Türkiye çocuk işgücü ile ilgili önlemler almak zorundadır. Türkiye, ILO/IPEC Programı olarak bilinen Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı'na 1992 yılından bu yana dâhildir. ILO/IPEC programı çerçevesinde, Türkiye uzun vadeli hedef olarak çocuk işçiliğine son verilmesini amaçlamakla birlikte kısa ve orta vadeli hedef olarak çocukların korunması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi amaç edinmiştir. Ancak son dönemlerde bu mücadelede fazla yol kat edilmediği görülmektedir. Tablo 1'de TÜİK tarafından açıklanan Çocuk İşgücü Anketi 2006 ve 2012 yılları verileri özetlenmektedir. Çalışan çocuk sayısı 2006 yılında 320 binden 2012 yılında 292 bine düşmüş, çocuk işçilerin sayısında sınırlı bir azalma görülmüştür. Türkiye'de çalışan çocuk sayısı 6 yılda sadece 28 bin azalmıştır. Ancak bu süre zarfında Türkiye'de toplam doğurganlık oranındaki düşüş nedeniyle toplam çocuk sayısında da bir düşüş görülmektedir. Dolayısıyla çalışan çocuk oranları bakımından hiçbir değişiklik olmamıştır. 2012'de 6-14 yaş aralığında olan 11 milyon 386 bin çocuğun yüzde 2,6'sı çalışmaktadır.

* Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.uysal@eas.bahcesehir.edu.tr

** Melike Kökkızıl, Betam, Araştırma Asistanı, melike.kokkizil@eas.bahcesehir.edu.tr

Tablo 1 2006 ve 2012 yıllarında 6-14 yaş arasında çocukların çalışma durumu

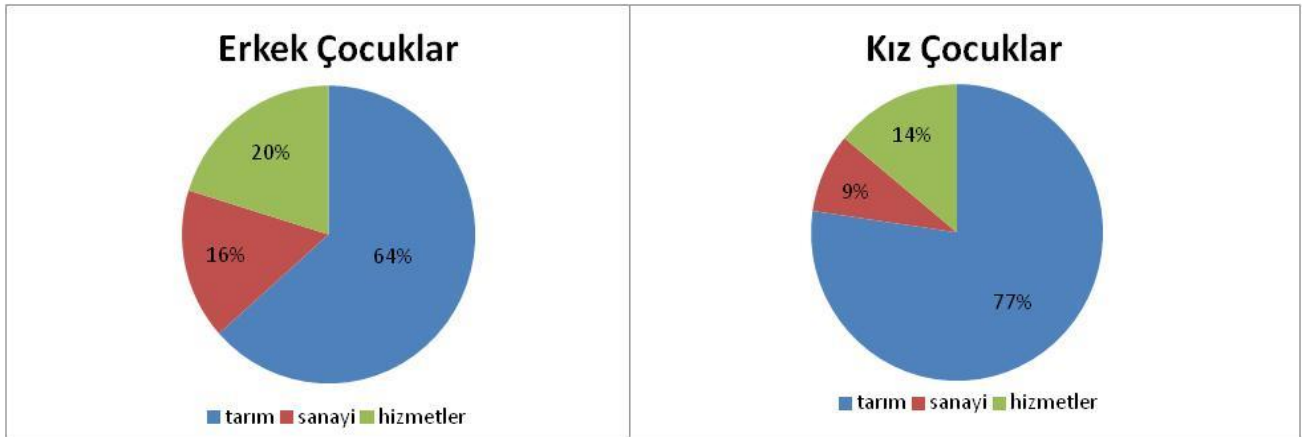
	2006	2012
Çalışan çocuk sayısı	320.000	292.271
Toplam çocuk sayısı	12.478.000	11.385.940
Çalışan çocuk oranı	%2,6	%2,6

Kaynak: 2006, 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Çocukların çoğu tarımda çalışıyor

2012 yılında 292 bin ekonomik faaliyette bulunan çocuğun hangi sektörlerde yer aldığı Şekil 1'de incelenmiştir. Erkek çocukların %64'ünün, kız çocukların %77'sinin tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. Erkek çocuk çalışanların %20'si, kız çocuklarının ise %14'ü hizmet sektöründe çalışmaktadır. Kız çocuk çalışanlarının %9'u ve erkek çocuk işçilerinin %16'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Veriler çalışan çocukların büyük kısmının tarımda çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu durum kız çocuklar arasında daha yaygındır.

Şekil 1 6-14 yaş arası erkek ve kız çocuk işçilerin çalıştıkları sektörler

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Çalışan dört çocukta üçü ücretsiz aile işçisi

Tablo 2'de 6-14 yaş grubundaki çocuk çalışanlar işteki durumları sektörlere göre sınıflandırılmıştır. Tablo 2'ye göre toplam 292 bin çocuk çalışanın 222 bini (yüzde 75,9) ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Türkiye'de tarımın genellikle aile işletmelerinde yapılıyor olmasının işgücü piyasasındaki yansımaları çocuk işgücünde de ortaya çıkmaktadır. Tarımda çalışan 200 bin çocuğun 183 bini ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Tarımda ücretli, yevmiyeli 17 bin çocuk çalışmaktadır. Bu çocukların büyük kısmının mevsimlik işçi olarak çalıştıkları söylenebilir.

Tablo 2 6-14 yaş grubundaki çalışan çocukların sektörlere göre işteki durumu, 2012

	Tarım		Tarım dışı		Toplam	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Ücretli, yevmiyeli	17.334	%8,7	52.290	%56,9	69.624	%23,8
Kendi hesabına	0	%0,0	959	%1,0	959	%0,3
Ücretsiz aile işçisi	183.014	%91,4	38.674	%42,1	221.688	%75,9
Toplam	200.348	%100,0	91.923	%100,0	292.271	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Diğer taraftan tarım dışı sektörlerde çalışan çocukların da yüzde 42,1'inin ücretsiz aile işçisi olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak tarım dışında çalışan çocukların yarısından çoğunun (yüzde 56,9) ücretli yevmiyeli çalıştığı görülmektedir.

Yaklaşık 47 bin çocuk haftada 40 saatten çok çalışıyor

Çalışan çocukların referans haftasında toplam kaç saat çalıştıkları işteki durumlarına göre Tablo 3'te irdelenmiştir. 292 bin çalışan çocuğun 114 bini (yüzde 39,1) haftada 7 saatten az çalışmaktadır. Bununla birlikte, çalışan çocukların yarısından fazlası (yüzde 60,4) haftalık ortalama 15 saatten az çalışmaktadır.

Tablo 3 Çalışan çocukların işteki durumuna göre haftalık çalışma süreleri

	Ücretli, yevmiyeli		Kendi hesabına		Ücretsiz aile işçisi		Toplam	
	Kişi sayısı	Sıklık derecesi	Kişi sayısı	Sıklık derecesi	Kişi sayısı	Sıklık derecesi	Kişi sayısı	Sıklık derecesi
1-7 Saat	4.201	%6,0	435	%45,3	109.611	%49,4	114.247	%39,1
8-15 Saat	8.984	%12,9			53.383	%24,1	62.366	%21,3
16-30 Saat	14.881	%21,4	524	%54,7	35.006	%15,8	50.411	%17,2
31-39 Saat	2.208	%3,2			13.727	%6,2	15.935	%5,5
40-45 Saat	6.488	%9,3			1.422	%0,6	7.911	%2,7
46-54 Saat	7.344	%10,5			3.418	%1,5	10.762	%3,7
55+ Saat	24.230	%34,8			3.807	%1,7	28.037	%9,6
Referans haftasında iş başında olmayanlar	1.289	%1,9			1.314	%0,6	2.603	%0,9
Toplam	69.624	%100	959	%100	221.688	%100	292.271	%100

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Çalışma süreleri işteki durumlarına göre incelendiğinde, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocuk işçilerinin yaklaşık yarısının haftada 7 saatten az, yani günde ortalama en fazla 1 saat çalıştığı görülmektedir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan çocukların yüzde 90'ı haftada en fazla 30 saat çalışmaktadır. Kendi hesabına çalışan çocuk işçilerin yüzde 45,3'ü günde ortalama en fazla 1 saat çalışmaktadır. Dolayısıyla, kendi hesabına çalışan çocuklar ile ücretsiz aile işçilerinin yaklaşık yarısının günde ortalama en fazla 1 saat çalıştıkları söylenebilir. Kendi hesabına çocuk çalışanların haftada 30 saatin altında çalıştıkları görülmektedir. Buna karşın sayıları toplam 47 bin çocuk haftada en az 40

saat çalıştığını söylemektedir. Bu çocukların büyük kısmı (38 bin) ücretli veya yevmiyeli istihdam edilmektedir. Hatta ücretli yevmiyeli çalıştığını söyleyen yaklaşık 70 bin çocuğun yarısından fazlasının (yüzde 54,6'sı) haftada 40 saatten uzun çalışmaktadır. Çocuk işçilerin yüzde 10'unundan fazlası referans haftası içerisinde 45 saatten fazla çalıştığını belirtmiştir. Türkiye'de yasal haftalık çalışma süresinin 45 saat olduğu dikkate alındığında yaklaşık 39 bin çocuğun ağır şartlar altında çalıştıkları çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4 Ücretli, yevmiyeli veya kendi hesabına çalışan çocukların ortalama aylık ücretleri

	Kişi Sayısı	Sıklık Derecesi
0-100TL	23.439	%33,2
101-200TL	14.133	%20,0
201-300TL	2.400	%3,4
301-400TL	7.800	%11,1
401-500TL	7.626	%10,8
501-600TL	10.472	%14,8
601+TL	4.713	%6,7
Toplam çocuk işçi	70.582	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Tablo 4'te ücretli, yevmiyeli çalışan çocukları ile kendi hesabına çalışan çocukların ortalama aylık ücretleri özetlenmektedir. Ücretli, yevmiyeli veya kendi hesabına çalışan çocukların yarısından çoğu (yüzde 53,2) ayda 200 TL'nin altında ücret almaktadır. Çalışan çocukların yüzde 90'nından fazlası 600 TL'nin altında ücret almaktadır.

Çalışan çocukların toplamda haftalık çalışma süresi ile aylık ücretleri incelendiğinde, az süre çalışmalarından dolayı az ücret elde ettikleri düşünülebilir Ancak, ücretli, yevmiyeli çalışan çocukların ortalama çalışma süreleri diğerlerine kıyasla farklılık göstermesi nedeniyle ücretli yevmiyeli çalışan çocukların haftalık çalışma süresine göre ne kadar aylık ücret edindikleri bilgisi önemlidir. Tablo 5'te ücretli yevmiyeli çocukların çalışma saatleri ve ücretleri verilmektedir. Çalışma saatleri uzayan ücretli, yevmiyeli çocuk işçilerin saat-ücret dağılımı incelendiğinde, haftada 45 saatin üzerinde çalışan (ve referans haftasında iş başında olan) 31 bin çocuğun neredeyse 17 bininin ayda 500 TL'den az kazandığı göze çarpmaktadır.

Tablo 5 Ücretli yevmiyeli çalışan çocukların haftalık çalışma saatlerine göre aylık ücretleri

	0-100TL	101-200TL	201-300TL	301-400TL	401-500TL	501-600TL	601+TL	Toplam
1-7 Saat	3.188	1.013						4.201
	%75,9	%24,1						%100,0
8-15 Saat	7.643	1.341						8.984
	%85,1	%14,9						%100,0
16-30 Saat	7.883	2.749	620	2.983	646			14.881
	%53,0	%18,5	%4,2	%20,0	%4,3			%100,0
31-39 Saat	745	382		534		546		2.208
	%33,8	%17,3		%24,2		%24,8		%100,0
40-45 Saat	1.608	3.306	492	518	564			6.488
	%24,8	%51,0	%7,6	%8,0	%8,7			%100,0
46-54 Saat	944	437		985	2.879	1.496	602	7.344
	%12,9	%6,0		%13,4	%39,2	%20,4	%8,2	%100,0
55+ Saat	994	3.539	1.288	2.333	3.536	8.429	4.110	24.230
	%4,1	%14,6	%5,3	%9,6	%14,6	%34,8	%17,0	%100,0
Referans haftasında iş başında olmayanlar		842		447				1.289
		%65,3		%34,7				%100,0
Toplam	23.005	13.609	2.400	7.800	7.626	10.472	4.713	69.624
	%33,0	%19,5	%3,4	%11,2	%11,0	%15,0	%6,8	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

53 bin çocuk çalışıyor ve okula devam etmiyor

Çocuk işçiliği yönünde çeşitli politikalar yürütülmekte olmasına rağmen, Türkiye’de çocuk işçiliğinin hala var olduğu görülmektedir. Okul çağındaki olan bu çocukların çocuk işçiliğine yönelmesinin altında yatan nedenleri irdelemek bu sorunun kaynaklarını anlayabilmek bakımından önemlidir.

Tablo 6 Sektörlere göre çocuk çalışanların esas çalışma nedenleri

	Tarım		Tarım dışı		Toplam	
Hane halkı gelirin katkısında bulunmak	51.712	%25,8	35.510	%38,6	87.222	%29,8
Hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak (ücretsiz aile işçisi)	114.682	%57,2	27.701	%30,1	142.383	%48,7
İş öğrenmek, meslek sahibi olmak	2.459	%1,2	13.173	%14,3	15.632	%5,4
Ailesi istediği için çalışıyor	27.739	%13,9	7.754	%8,4	35.493	%12,1
Kendi ihtiyaçlarını karşılamak	1.477	%0,7	7.499	%8,2	8.975	%3,1
Diğer	2.278	%1,1	286	%0,3	2.564	%0,9
Toplam	200.348	%100,0	91.923	%100,0	292.271	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Tablo 6’da çocuk çalışanların çalışmalarındaki esas nedenleri sektörlere göre incelenmiştir. Çalışan çocuklarının yüzde 78,5’i olan toplam 230 bin çocuk hane halkı gelirin katkısında bulunmak veya hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak amacıyla çalışmaktadır. Buna ailesi istediği için çalışan

35 bin (yüzde 12,1) çocuğu eklediğimizde çocukların yüzde 90'ının ihtiyaç duyulduğu için ya da aileler istediği için çalıştığı görülmektedir. Kuşkusuz, tarım sektöründe ihtiyaç duyulduğu için ya da aileler istediği için çalışan çocuklar daha yoğun görülmektedir. Tarım dışı sektörlerde çalışan çocuklar için de benzer bir tablo olmasına rağmen, iş öğrenmek veya meslek sahibi olmak için çalışan çocukların payı yüzde 15 civarındadır. Nitekim kendi ihtiyaçlarını karşılamak isteyenlerin payı ise yüzde 8,2'dir.

Hatırlatmak gerekirse veriler okuma çağında yer alan ve eğitim sistemi kapsamında okula gitmesi zorunlu olan 6-14 yaş grubundaki çocukların verileridir. Gerek zorunlu eğitim çağında olmaları bakımından gerekse erken yaşta işgücüne dahil olan çocukların beşeri sermayesi bakımından çocuk işçilerin okula devam etme durumları ve okula devam etmeyenlerin eğitim durumları önem teşkil etmektedir. Tablo 6'da 2012 yılında ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların okula devam etme durumu gösterilmektedir. Tablo 6'daki sonuçlar, Türkiye'de 2012 yılında 292 bin ekonomik faaliyette bulunan çocuğun 239 bin 373'ü devam etmekte, 52 bin 897'si okula devam etmemekte olduğunu göstermektedir.

Tablo 7 Çocuk işçilerin okula devam etme durumu, 2012

		Toplam		Erkek		Kız	
2006	Okula devam ediyor	196.077	%61,2	137.915	%66,5	58.161	%51,5
	Okula devam etmiyor	124.178	%38,8	69.455	%33,5	54.723	%48,5
2012	Okula devam ediyor	239.373	%81,9	160.632	%87,0	78.742	%73,2
	Okula devam etmiyor	52.897	%18,1	24.058	%13,0	28.840	%26,8

Kaynak: 2006,2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

2006 yılı ile 2012 yılı verileri Tablo 7'de görülmektedir. Aradaki 6 yıl içerisinde 6-14 yaş grubundaki çocuk işçilerin okula devamlılık oranının yüzde 61,2'den yüzde 81,9'ya yükseldiği görülmektedir. Hem okula devam eden çocuk işçi sayısında hem de okula devamlılık oranında önemli artışlar kaydedilmiştir. Aynı zamanda, hem kız hem de erkek çocuk işçilerin okula devamlılık oranında yaklaşık yüzde 20 puanlık neredeyse eşit artışın görülmesi sonucunda, kız ve erkek çocuk işçiler arasındaki uçurumda önemli bir değişim görülmemektedir. Diğer bir ifadeyle, erkek çocuk işçilerin okula devamlılık oranı yüzde 66,5'ten yüzde 87,0'a yükselmekle beraber, kız çocuk işçilerindeki oran yüzde 51,5'ten yüzde 73,2'ye yükselmiştir. Hem kız hem erkek çocuklarda okula devam oranlarının hızlı bir şekilde artmış olması bu dönemde uygulanan politikaların okula devamda etkili olduklarına işaret etmektedir. Diğer taraftan bu politikaların toplumsal cinsiyet farklılıklarını gözetmediği de ortaya çıkmaktadır. Zira kız - erkek arasındaki derin fark bu süre zarfında kapanmamıştır.

Tablo 8 Okula devam etmeyen çocuk işçilerin eğitim durumu

	2006		2012	
Bir okuldan mezun olmuş	65.431	%52,7	31.888	%60,3
Bir okuldan mezun olmadan terk etmiş	28.846	%23,2	7.204	%13,6
Hiç okula gitmemiş	29.901	%24,1	13.805	%26,1
Toplam	124.178	%100,0	52.897	%100,0

Kaynak: 2006, 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Tablo 8'de okula devam etmeyen 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitim durumu incelenmiştir. 2012 yılı verileri 52 bin 897 çocuk işçinin yüzde 60,3'ünün bir okuldan mezun, yani ilköğretim mezunu olduğunu, yüzde 26,1'inin hiç okula gitmediğini, yüzde 13,6'sının ilköğretimden mezun olmadan terk

ettiğini göstermektedir. 2006 yılı ile karşılaştırıldığında okula devam etmeyen çocuklar içerisinde bir okuldan mezun olanların payının yüzde 52,7'den yüzde 60,3'e çıktığı görülmektedir. Bu gelişmeye paralel olarak bir okuldan mezun olmadan terk etmiş çocukların oranı yüzde 23,2'den yüzde 13,6'ya gerilemiştir. Bu dönemde hiç okula gitmemiş çocukların oranı az da olsa artmıştır. Ancak hiç okula gitmemiş çocukların sayısının 30 binden 14 bine düştüğü de göz ardı edilmemelidir.

Her iki çocuktan biri ev işlerinden sorumlu

2012'de TÜİK Çocuk İşgücü Anketinin veri seti yapısında çeşitli düzenlemelere gidilmiş ve çocukların ekonomik faaliyetlerde çalışma durumlarına ek olarak, ev işi faaliyetlerinde bulunan çocukların çalışma koşulları hakkında bilgi edinme imkânı sağlanmıştır. Ancak, ev işleri faaliyetleri ile ilgili sorular sadece ekonomik faaliyetlerde bulunmayan çocuklara yöneltilmektedir. Dolayısıyla, anket veri yapısı hem ekonomik faaliyetlerde çalışan hem de ev işleri faaliyetlerinde bulunan çocukların tanımlanmasını mümkün kılmamıştır. Ev işi faaliyetleri için tanımlanan etkinlikler ise şu şekilde sıralanabilir: Kendi hanesi için alışveriş yapma, kendi evi için yemek pişirme, evin veya ev eşyalarının temizliği ile uğraşma, çamaşır veya bulaşık yıkama, kardeşin veya diğer aile fertlerinin bakımı ile ilgilenme, odun, kömür, su vb. taşıma işi, bunların dışında yapılan ev işi. Ekonomik faaliyetlerde bulunmayan çocuklar referans haftasında yukarıda belirtilen ev işi aktivitelerden herhangi birinde bulunmuş ise “*ev işlerinde faaliyette bulunan çocuklar*” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 9'da 6-14 yaş grubundaki çocukların cinsiyetlerine göre sayı ve oranlar verilmiştir. 6-14 yaş grubunda 2012 yılında yaklaşık olarak 11 milyon 386 bin çocuk nüfusu olan Türkiye'de ev içi faaliyetlerde bulunmanın yaygın olduğu göze çarpmaktadır. 2,4 milyon erkek çocuk ve 2,9 milyon kız çocuk evde iş yaptıklarını söylemektedir. Ekonomik ve ev içi faaliyetler beraber değerlendirildiğinde erkek çocukların yüzde 44,6'sı, kız çocukların ise yüzde 53,6'sı bir şekilde çalışmaktadır.

Tablo 9 6-14 grubundaki çocukların çalışma durumu, 2012

	Erkek		Kız	
Ekonomik faaliyetlerde çalışanlar	184.689	%3,2	107.581	%1,9
Ev işlerinde faaliyette bulunanlar	2.400.712	%41,4	2.889.132	%51,7
Çalışmayanlar	3.208.200	%55,4	2.595.627	%46,4
Toplam	5.793.602	%100,0	5.592.341	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Ev işleri faaliyetlerine göre dağılım Tablo 10'da verilmektedir. Verilere göre çocukların en çok yaptığı ev işi faaliyetleri alışveriş yapma, evin/ev eşyalarının temizliğiyle uğraşma ve çamaşır/bulaşık yıkamadır. Hem ev işi faaliyetlerinde daha çok kız çocuk çalışmasından hem de faaliyetlerin niteliğinden geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ufak yaşlardan itibaren çocuklara yüklendiği düşünülebilir.

Tablo 10 Çocukların ev işleri faaliyetlerindeki cinsiyete göre dağılımı

	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi hanesi için alışveriş yapma	2.093.607	%87,2	1.894.077	%65,6	3.987.684	%75,4
Kendi evi için yemek pişirme	157.231	%6,5	885.414	%30,6	1.042.644	%19,7
Evin veya ev eşyalarının temizliği ile uğraşma	651.052	%27,1	2.102.407	%72,8	2.753.460	%52,1
Çamaşır veya bulaşık yıkama	136.295	%5,7	1.465.421	%50,7	1.601.716	%30,3
Kardeşin veya diğer aile fertlerinin bakımı ile ilgilenme	577.025	%24,0	1.172.734	%40,6	1.749.760	%33,1
Odun,kömür, su vb. Taşıma işi	352.714	%14,7	261.703	%9,1	614.417	%11,6
Bunların dışında yapılan ev işi	27.474	%1,1	31.358	%1,1	58.832	%1,1
Toplam ev işleri faaliyetlerinde bulunan çocuk sayısı	2.400.712	%100,0	2.889.132	%100,0	5.289.844	%100,0

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Tablo 11'de ev işi faaliyetlerinde bulunan çocukların ortalama haftalık çalışma süreleri verilmektedir. Görüldüğü gibi çocukların yüzde 65,5'i, kız çocukların ise yüzde 43,7'si haftada en fazla iki saat ev işi faaliyetinde bulunduğunu belirtmektedir. Daha genel olarak ise ev işleriyle uğraşan çocukların çok büyük bir kısmı haftada en fazla 7 saatini bu işlere ayırmaktadır. Buna karşın yaklaşık 760 bin çocuk ev işi faaliyetlere haftada 7 saatten fazla zaman harcamaktadır.

Yine kız çocuklarının ev işi faaliyetlerine harcadıkları sürenin erkek çocuklardan uzun olduğu dikkat çekmektedir. 585 bin kız çocuğu her hafta en az 8 saatlerini ev işi faaliyetlerine vermektedir. Erkek çocuklarda ise bu kadar uzun süre çalışanları sayısı sadece 179 bindir. 8 bini kız, 10 bin çocuk ev işlerinde 40 saat ve üzeri çalıştığı görülmektedir.

Tablo 11 Cinsiyete göre ev işleri faaliyetlerinde bulunan çocukların ortalama haftalık çalışma süreleri

	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	Sıklık Derecesi	Sayı	Sıklık Derecesi	Sayı	Sıklık Derecesi
1-2 Saat	1.572.575	%65,5	1.262.916	%43,7	2.835.491	%53,6
3-7 Saat	649.867	%27,1	1.040.795	%36,0	1.690.661	%32,0
8-15 Saat	124.029	%5,2	403.643	%14,0	527.672	%10,0
16-30 Saat	51.074	%2,1	163.066	%5,6	214.140	%4,0
31-39 Saat	653	%0,0	10.825	%0,4	11.478	%0,2
40+ Saat	2.515	%0,1	7.887	%0,3	10.402	%0,2
Toplam	2.400.712	%100	2.889.132	%100	5.289.843	%100

Kaynak: 2012 Çocuk İşgücü Anketi, TÜİK; Betam

Daha kat edilecek çok mesafe var

Bu araştırma notunda, 6-14 yaş grubundaki çocukların istihdam durumları, çalışma koşulları ve bu çalışma koşullarının çocukların eğitimsel gelişimlerine etkileri incelenerek Türkiye'deki çocuk işgücü piyasasının görünümüne odaklanılmıştır. Bulgular ışığında, ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların oranının yüzde 2,6'da sabit kaldığı görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların çoğunlukla tarım sektöründe ve/ya ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıkları görülmektedir. Ücretsiz aile

işçilerinin yarısına yakını haftada 7 saatten az ve yüzde 90'ı en fazla 30 saat çalışmaktadırlar. Dolayısıyla, ücretsiz aile işçilerinin çalışma koşulları çocukların gelişimlerine ve okula gitmelerini önleyecek şekilde olmadığı düşünülebilir. Öte taraftan, ekonomik faaliyetlerde çalışan 47 bin çocuk haftada 40 saatten uzun çalıştığını söylemektedir. Ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların üçte birini oluşturan ücretli,yevmiyeli çocuk çalışanların yarısından fazlası haftada 40 saatten fazla, üçte biri ise 55 saatten fazla çalışmaktadır. Çalışma saatleri ile çocuk çalışanların aldıkları aylık ücretleri karşılaştırıldığında ücretli,yevmiyeli çalışan çocuklar arasında haftada en az 45 saat çalışan 31 bin çocuğun 17 bini ayda 500TL'den az kazandığı görülmektedir. Ev içi faaliyetlerde çalışan çocuklar arasında 10 bin çocuk da haftada 40 saatten uzun çalıştığını belirtmektedir. Çalıştıkları ortamdan bağımsız olarak çocukların haftada 40 saat bilfiil çalışıyor olması bu çocukların hane içi veya dışında bir yetişkin kadar çok çalıştığına işaret etmektedir. Bu durum kuşkusuz çocukların eğitim hayatını olumsuz etkileyecektir.

Çocuk çalışanların çoğunlukla hane içi üretimin ihtiyaçlarını gözeterek çalıştıkları ve özellikle ücretli, yevmiyeli çalışan çocukların uzun süreli çalışma temposu içerisinde olması dikkate alındığında okullaşma oranında iyileşmeler görünse dahi yoksul çocukların beşeri sermayesi ileriki yaşlarında akranlardan görece daha az eğitilmiş ve daha az ücretlerde çalışması durumunu getirmesi söz konusu olabilir. Nitekim uluslar arası eğitim kalitesini ölçen PISA puanlar üzerine yapılan Betam araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye’de öğrenci başarısının aşağı çekilmesinin etkenleri arasında artan öğrenci devamsız olduğu görülmektedir.¹ Çocuk işçiliğinin yoksulluk tuzağına yol açmasını engellemek amacıyla çocuk işçiliğinin öncelikli politika alanı olarak belirlenmesi şarttır.

---

¹ Rivera-Batiz F. Ve Durmaz M. (2014) “PISA puanları Türkiye’de neden yükseldi?”, Araştırma Notu #174, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM). <http://betam.bahcesehir.edu.tr/tr/2014/10/pisa-test-puanlari-turkiyede-neden-yukseldi/>